ACADEMICORUM, ET SCEPTICORUM PHILOSOPHIÆ RATIONEM
non esse in Physica omnino repudiandam,

O R A T I O

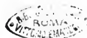
JO. ANTONII VULPII
PUBLICI PHILOSOPHIÆ PROFESSORIS

H A B I T A

IN GYMNASIO PATAVINO

VIII. IDUS NOVEMBRIS, ANNO A V. P.

CIƆ IƆ CC XXVIII.

P A T A V I I. CIƆIƆCCXXXII.

Excudebat JOSEPHUS COMINUS.

Superiorum permissu.

VIRO ILLUSTRISS. ATQUE EXCELLENTISS.

ALOYSIO PISANO

E Q U I T I,

ÆDIS D. MARCI PROCURATORI,

TRIUMVIRO ACADEMIÆ PATAVINÆ

C U R A N D Æ,

Joannes Antonius Vulpius S. P. D.

UÆ me caussæ impulerint, ut Orationem hanc meam, liberam professo, & a vulgi auribus abhorrentem, qua non inscitiæ vel ignaviæ patrocinium suscepi, sed nimiam tantummodo scientiæ fiduciam cohibere ac retunde-

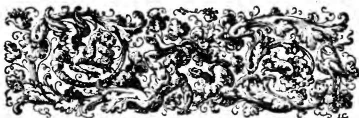
tunde-

tundere studui; Tuo potissimum Nomine, ALOYSI PISANE Senator Amplissime, insignitam edere ausus fuerim, paucis exponam. Audieram a viris gravibus, & quotidiana experientia confirmari videbam, TE, bono Immortalis Reipublicæ natum, plura præstare semper, quam polliceri, neque inanium verborum strepitu, sed illustrium factorum splendore delectari: propterea non alienum Tua Dignitate futurum existimavi, si eorum Philosophorum defensionem ad TE deferrem, qui cum ingenii humani imbecillitatem, in rebus præsertim Physicis, & agnoscant, & libenter fateantur, nihil magnum promittentes, id tamen agunt, quod mihi multo pulcherrimum videtur, ut errores & opinionum fallacias omni ope & contentione devitent. Ad hanc singularem caussam aliæ magis communes accesserunt. Cogitabam scilicet, TE una cum Sapientissimis Triumviris Collegis Tuis Gymnasio Patavino consulere, ac dare operam ut id omnibus ornamentis abundet: eosque in primis homines

præmiis & beneficiis complecti, qui non voce solum, sed monumentis etiam litterarum famam ejus apud exteras nationes amplificare ac propagare numquam cessant. Quamquam igitur scripta mea, pusilla & humilia, usque ad seram posteritatem victura esse non sperem; TE tamen otii mei rationem accipere velim: TE, si non ingenium, at saltem laborem, diligentiam, & conatus meos judicio & suffragio Tuo gravissimo comprobare. Deinde testimonium aliquod exstare cupio, ex quo intelligi possit, quanti faciam humanitatem illam Tuam, probitatem, liberalitatem, animi constantiam secundis & adversis rebus spectatam, Nobiles item Legationes, quas olim pro Patria magnificentissime obivisti: quantum CAROLI Fratris tui, Summi Viri, Ædis D. MARCI Procuratoris, novam dignitatem, veteremque gloriam suspiciam: quantum PISANÆ Genti, antiquitate, honoribus, opibus, virtute militari, civili prudentia florentissimæ, a me jure tribuatur. Quæ si recensere singula aggrediar,

diar, ineptus fortasse videar: satis enim lucent ipsa per se, atque in orbis terræ theatro maxima celebritate versantur. Quod igitur unum superest, id ab Immortali Deo precabor, ut quæcumque in posterum sapienter deliberabis, ea TIBI fauste ac feliciter eveniant. Vale. Patavio. Kalendis Decembribus Anno a V. P. cIↄ Iↄ cc xxxII.

ACA-

ACADEMICORUM, ET SCEPTICORUM

PHILOSOPHIÆ RATIONEM

non eſſe in Phyſica omnino repudiandam.

O R A T I O.

Uod felix fauſtumque ſit, eam aggredimur hoc anno diſputationem, quæ tum argumenti dignitate, tum rerum copia & obſcuritate ceteris locis omnibus longe antecellit qui in philoſophia tractari ſolent. Nimirum de Anima dicturi ſumus; cujus naturam origine penitus abditam, vi & effectu ſatis illuſtrem, philoſophi fere omnes ad hanc diem explicare conati, plurimis laboribus, maximis ingeniis vel nihil, vel parum admodum profecerunt. Nam ſi quid hominem ſcientiæ gloria ferocem eo demittere poteſt, ut imbecillitatem ſuam atque

inſcitiam fateatur, id præcipue poteſt, quod rem ſibi conjunctiſſimam, qua vivit, ſentit, cognoſcit, dijudicat, immo potiorem ſui partem, vehementer ignoret. Neque vero eorum philoſophorum temeritati levitatique coercendæ ac reprimendæ, quos, veterem Græciam ſecuti, (1) *δογματικοὺς* appellamus, præſtantius ullum remedium eſt, ſi modo ſanabili morbo laborant, quam ſi cogitare voluerint, tantam inter ipſos de Senſuum Animique natura diſſenſionem, apertiſſimum contra ipſorum decreta teſtimonium dicere. Cum enim pro ſententia cujus patrocinium ſemel ſuſceperunt, tamquam pro mœnibus & liberis, ſingulæ eorum familiæ cum adverſariis manus conſerunt; neque tamen illos æque contumaces, & paribus rationum momentis innixos de gradu dejicere, aut ad ſe traducere poſſunt: oſtendunt vel inviti, nullam eſſe in rebus hujuſmodi certam judicandi aſſentiendique notam, qua verum a falſo internoſcatur. Clamant quidem ſæpius, (2) veritatem ſe inveniſſe, alioſque reprehendunt, quos in tenebris ver-

(1) *δογματικοὺς appellamus*] Diogenes Laertius in procemio Vitarum: τῶν δὲ φιλοσόφων, οἱ μὲν γεγόνασι ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΙ', οἱ δὲ ΕΦΕΚΤΙΚΟΙ'. δογματικοὶ μὲν, ὅσοι περὶ τῶν πραγμάτων ἀποφαίνονται, ὡς καταληπτῶν· ἐφεκτικοὶ δὲ, ὅσοι ἐπέχουσι περὶ αὐτῶν, ὡς ἀκαταλήπτων. h. e. *Jam vero philoſophorum aliqui decretis nituntur, alii ab aſenſu ſuſtinendo nominantur. Decreta quidem habent hi, qui ita res enuntiant, ac ſi comprehendi poſſint: ſuſtinent autem aſsenſum hi, qui quaſi nihil comprehendi poſſit, ita de omnibus rebus aſsenſum ſuſtinent.*

(2) *Clamant quidem ſæpius, veritatem ſe inveniſse*] Sextus Empiricus Pyrrhon. hypotypoſ. lib. 1. cap. 14. φίλαυτοί τινες ὄντες οἱ δογμα-

versari, & a recta philosophandi via nimium aberrare arbitrantur: sed cum idem sit omnium clamor, par jactatio, eadem in omnes convicia, incertus animi pendeas, quibus potissimum te adjungas: & postquam singulas opiniones cognoveris, ex incerto incertior fias. Quoniam vero decipi, sapientiæ studium professo valde inhonestum est; turpissimum, in errore deprehendi; propterea bis peccant; & quod rebus incognitis, tamquam cognitis, fidem habentes, in errorem facile inducuntur, & quod domesticorum tantummodo suffragiis probati, quin a ceteris omnibus hebetes, inepti, insani denique vocentur, non laborant. Quæ sane incommoda nullo negotio devitarent, nisi, naturam hominis plus æquo admirati, in sensibus & mentis acie eam facultatem reponerent, qua & veritatem assequi se, & ingentium Dei operum consilium atque rationem penitus intelligere posse confidunt. Enimvero non negaverim, a Deo Optimo Maximo egregii muneris loco vim cogitandi homini tributam esse: qua maxime distamus a feris, qua virtutem, & quæ ex virtute apta est, felicitatem adipiscimur, (1) qua privatas publicasque res optime administramus, qua no-

ματικοὶ, φασὶ δεῖν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἑαυτὺς προκρίνειν ἐν τῇ κρίσει τῶν πραγμάτων. h. c. *Sibi placentes dogmatici se aliis hominibus in rebus judicandis præferendos esse dicunt.*

(1) *Qua privatas publicasque res optime administramus*] Idem Sex. Empiricus Pyrrhon. hypotypos. lib. 1. cap. 22. ἀρκεῖ γὰρ (οἶμαι) τὸ ἐμ-

nostræ nostrorumque saluti consulimus: at neque facile concesserim, posse nos, quamdiu corporis contubernio utimur, & cum perturbationibus luctamur, hoc tantulo ingenio ita verum videre, ut nusquam labamur, nihil opinemur, nulla veri similitudine illudamur. Laudet Epicurus, quantum volet, sensus: rerum judicia in ipsis ponat: contendat etiam, si diis placet, ubi semel aliquid falsi pro vero sensibus probatum sit, jam omne discrimen veri & falsi sublatum esse: (1) Democrito tandem irascatur, a quo pleraque sumsit; quod homo eruditus, & geometriæ peritissimus, Solem multis partibus terra majorem esse dixerit: ipse enim bipedalem censet, nempe tantum fere, quantus videatur. Accedant reliqui dogmatici, minus insanientes quam Epicurus; copias omnes contrahant, ut integros incorruptosque sensus, admoni-

ἐμπείρως τε καὶ ἀδοξάστως κατὰ τὰς κοινὰς τηρήσεις τε καὶ προλήψεις βιοῦν, περὶ τῶν ἐκ δογματικῆς περιεργείας καὶ μάλιστα ἔξω τῆς βιωτικῆς χρείας λεγομένων ἐπέχοντας. i. e. *Sufficit itaque, ut arbitror, cum experientia usu parta, & ita ut dogma nullum statuamus, secundum communes observationes, & praeoccupatas in animis hominum opiniones, vitam degere: de iis vero quæ ex dogmatica curiositate dicuntur, & quidem nullam vitæ communi utilitatem afferunt, assensum retinere.* Cum Sexto concinit M. Tullius in Lucullo, his verbis: *Itaque & sensibus probanda multa sunt. Teneatur modo illud, non inesse in his quicquam tale, quale non etiam falsum nihil ab eo differens esse possit. Sic quicquid acciderit specie probabile; si nihil se offeret quod sit probabilitati illi contrarium; utetur eo sapiens, ac sic omnis ratio vitæ gubernabitur. Etenim is quoque qui e vobis sapiens inducitur, multa sequitur probabilia, non comprehensa, neque percepta, neque assensa, sed similia veri: quæ nisi probet, omnis vita tollatur.*

(1) *Democrito tandem*] Lege Ciceronem libro 1. de Finibus.

nitamque ab iis rationem, ſummos veritatis diſceptatores ac judices eſſe defendant: ego interea, quod ingenii mei tarditatem probe agnoſcam, hiſce naturæ interpretibus hodierno die valere juſſis, ad Academicos & Scepticos, non transfuga, ſed ſpeculator, parumper divertam, ſuſpicioſum, at minime pertinax philoſophorum genus; qui multa de re qualibet in utramque partem diſputantes, vix quicquam ſtatuere aut affirmare audent: ſatiſque ſibi placent cum aliqua probabilia invenerunt, quæ ſequantur, & quorum ope vitam regant: alieno ſiquidem periculo docti, nihil magis cavent, quam ne fallantur, aut fallant. Date mihi hanc veniam, obſecro, Auditores, ut hodierna luce eorum hominum temeritatem atque arrogantiam non ferendam, qui rerum ſublimium atque occultiſſimarum numeris omnibus abſolutam cognitionem profitentur, cum aliorum gravitate ac prudentia comparem, qui, ſolum Deum ſapientem arbitrati, veri comprehenſionem ab homine tollunt, eumque rebus commentitiis, cujuſmodi ſunt pleraque decreta philoſophorum, temere aſſentiri vetant. Non id autem nobis propoſitum eſt, ut oratione hac noſtra, e doctiſſimorum virorum fontibus hauſta, phyſicas quæſtiones exterminari oportere doceamus; quod & per ſe abſurdum eſſet, & muneri noſtro contrarium: verum, ut bona ſpe adoleſcentes, a ſophiſtarum præſtigiis expeditos, in viam ſolidæ

eru-

eruditionis deducamus; ne deinceps ullius auctoritate frangantur, sed libero judicio usi, omnium opiniones cognoscant, de omnibus dubitent, sequantur probabiliora; ac demum, quod M. Cicero solebat, (1) *& refellere sine pertinacia; & refelli sine iracundia parati sint.*

Veteres igitur Physici, quorum vestigiis plurimi etiam recentiorum insistunt, neque naturæ obscuritate, neque rerum cognoscendarum multitudine, neque sensuum ac mentis angustiis deterriti; putaverunt, in homine eam facultatem sitam esse, ut non solum in vita communi, sed etiam in caussis quibus rerum universitas continetur, industria & labore adhibito, quid verissimum esset, eruere, atque invenire posset. Speraverunt scilicet id quod optabant; & cum se discendi quærendique delectationi toto animo dedidissent; hujusque gratia, omnia quæ vulgus permagni æstimat, contemsissent, visi sunt sibi uberrimum vigiliarum & duritiæ fructum retulisse, veritatis inventionem. Unusquisque propterea, quæ privatim cogitaverat, in medium proferebat: & quamquam inter ipsos nulla esset opinionum & sententiarum concordia, ea tamen re non admonebantur, ut humanam infirmitatem reputantes, ingenio suo diffidere inciperent: sed (2) tamquam concilio Jovis interfuissent,

(1) Tuscul. Quæst. lib. 2.

(2) *Tamquam concilio Jovis interfuissent*] Cicero lib. 1. de Natura deorum: *Tum Vellejus fidenter sane, ut solent isti, nihil tam verens,*

ſent, ita de rerum principiis, de cæli natura & proprietatibus, de ſtellarum magnitudine, de fato, de diis immortalibus apud imperitum vulgus diſſerebant. Quapropter Epicurus ille, qui, naturæ arcana a ſe penitus introſpecta, magnifice gloriabatur, ita deſcribitur a Lucretio lib. 1. v. 69.

Quem nec fama deûm, nec fulmina, nec minitanti
Murmure compreſſit cælum, ſed eo magis acrem
Virtutem irritât animi, confringere ut arcta
Naturæ primus portarum clauſtra cupiret.
Ergo vivida vis animi pervicit, & extra
Proceſſit longe flammantia mœnia mundi:
Atque Omne immenſum peragravit mente, animoque:
Unde refert nobis victor quid poſſit oriri,
Quid nequeat; finita poteſtas denique cuique
Quanam ſit ratione, atque alte terminus hærens.

Ut igitur ad hominem ex longinqua peregrinatione domum reverſum amicorum concurſus fieri ſolent; ex quo nimirum ſitus urbium, fluminum opportunitates, animalium & ſtirpium varietatem, templorum ædiumque privatarum ſpeciem, populorum mores, mulierum formas, & id

rens, quam ne dubitare aliqua de re videretur: tamquam modo ex deorum concilio, & ex Epicuri intermundiis deſcendiſset; Audite, inquit, &c. Horatius Ode 25. lib. 3. *quibus*

Antris egregii Cæſaris audiar
Æternum meditans decus
Stellis inſerere, & concilio Jovis?

Hujuſmodi philoſophos Ariſtophanes ἐν νεφέλαις v. 225. ἀεροβατοῦντας appellat, Socratem ipſum de ſe ita loquentem inducens: ἀεροβατῶ, καὶ περιφρονῶ τὸν ἥλιον. *in aere incedo, & Solem ſic intuor.*

& id genus alia cupidissime sciscitantur; ita philosophos e cæli regionibus nuper ad terram delapsos, vel potius edormientes, juventus adibat, interrogatura, (1) quæ Lunam gentes incolerent, quod pondus astrorum, quæ figura esset, qui planetarum ordo inter se. utrum sidera inerrantia, quemadmodum in aqua pisces, per tenuissimum ætherem suopte motu ferrentur, an ab ipso cælo circumacta & orirentur, & occiderent: mundusne conversione sua concentum ederet; atque utrum finibus contineretur, anne omnino interminatus esset. Ad quæ omnia viri sapientes, ore durissimo, contractoque supercilio statim respondebant, ita rem quamque definientes, ut discipulis auctoritate commotis omnem

mnem

(1) *Quæ Lunam gentes incolerent*] Lunam, & stellas reliquas, perinde ac tellurem nostram, incoli & habitari, plurimi veterum opinati sunt; Orpheus in primis, & Pythagorei Ocellus Lucanus, Philolaus Crotoniates, Nicetas Syracusius, Oecetes, Empedocles: tum Anaximander, Anaximenes, Anaxagoras, Aristarchus, Archelaus, Anaxarchus, Xenophanes, Democritus, Heraclitus, Metrodorus Chius, Leucippus, Epicurus, & eum secutus Metrodorus Lampsacenus: Diogenes Apolloniates, Zeno Eleates, Seleucus, Plato, & e Platonicorum grege non pauci: ut satis constat ex Aristotele, Diogene Laertio, Plutarcho, Æliano, M. Tullio, Alexandro Aphrodisæo, Irenæo, Augustino, Hieronymo, Theodorito, Joanne Stobæo, Simplicio, Philopono, Suida, & aliis. Nonnullis etiam recentiorum (serio ne an joco, non facile dictu est) hanc doctrinam tueri placuit: in quibus numerantur Nicolaus Cusanus, Jordanus Brunus, Tycho Brahe, Thomas Campanella, Guilelmus Gilbertus, Renatus Cartesius, ejusque sectatores: præterea Keplerus, Galilæus, David Fabricius, Gassendus, Huygenius, Robertus Flud, Nevvtonus, Burnettus, Bælius, Lockius, Fontenellius, & alii; de quibus consule, si libet, virum celeberrimum Jo. Albertum Fabricium Bibliothecæ Græcæ lib. 1. cap. 20.

mnem contradicendi libertatem eriperent. Quos autem ab ipsis dissentire cognovissent, hos in physicis plane plumbeos, & ludibria verius, quam philosophos esse affirmabant. Videtis, nisi fallor, Auditores, confidentiam hominum atque audaciam: cujus utinam hoc nostro tempore sublatum esset exemplum. Occurrunt enim in plateis, in tabernis, in angiportis, qui, quasi conjuratione facta, suo quodam jure sapientiam vindicent; (1) *qui esse primos se omnium rerum velint, nec sunt*; qui nihil metuunt magis, quam ne aliquid nescire, aut ulla de re dubitare existimentur. A quorum quidem consuetudine me vehementer abhorrere non dissimulabo; id enim mihi persuasi, præclare actum iri nobiscum qui philosophiæ studiis delectamur, si in tanta rerum caligine, judiciorumque imbecillitate, vel exiguam veri scintillam umquam eliciamus, quod extra opinionum aleam positum sit, & quod labefactari disputando non possit. De vero enim hujusmodi, consensus esse debet non vulgi, sed eorum qui sapientes habentur. id enim tantummodo verum fuerit quod sanis & cordatis omnibus videbitur. Nam si quod tu verum arguis, ille falsum ostendat: si utraque sententia probabilibus argumentis fulta sit: cur tibi, quæso, de veritatis inventione blandiaris? cur fidem facere postules? cur tibi impudenter arroges, qua de re litem alius intendit, homo

B per-

(1) *Qui esse primos se*] Terentius Eunucho A. 2. Sc. 2. v. 17.

perinde ac tu, & liber, & ſanus, & philoſophus?

At unam modo rem in phyſicis mihi monſtrari velim, de qua omnium philoſophorum idem ſit judicium, conſtans, atque perpetuum. Quid motu evidentius, quid illuſtrius, quid magis exploratum, ſi ſenſus in conſilium adhibeas? videmus enim, ſtellas inerrantes atque planetas aſſidua rapi vertigine; litora æſtu maris reciproco modo contegi, modo nudari; plantas adoleſcere, atque a minimo ſemine in altitudinem tolli; animalia omnis generis hac & illac vagari, ut ſibi cibum & latibulum quærant; denique nihil uſquam conſiſtere: inventus tamen eſt Zeno Eleates, vir acutus, (1) qui motum aut eſſe, aut eſſe poſſe pernegaret: quique παράδοξον hoc ſuum iis argumentis muniret quæ inexplicabilia viderentur. Zenoni autem conſenſerunt (2) Parmenides atque Meliſſus, non infimæ claſſis philoſophi, qui docuerunt, Id omne quod eſſet, unum eſſe, motus etiam ac mutationis expers: præterea (3) Diodorus Cronus.

Commune Peripateticorum decretum eſt, Omnia in rerum univerſitate corpora ita conſerta & ſtipata eſſe, ut nullus Inani locus relinquatur: Peripateticis de hac re ſuffragatur Carteſius. Democritus contra, eumque ſecutus Epicurus omni ope

(1) Vide Ariſtotelem lib. 6. Phyſicorum cap. 9.

(2) *Parmenides atque Meliſsus*] Hujus rei teſtis locuples Ariſtoteles Phyſicorum lib. 1. capp. 3. & 4.

(3) *Diodorus Cronus*] Id tradit Sex. Empiricus Pyrrhon. hypotyp. lib. 3. cap. 8.

ope Inane defendunt; ajunt enim, Sublato Inani e rerum natura, motum quoque funditus interire. Utraque conclusio validissimis rationibus confirmatur: neutra tamen vim adversariorum sustinere potest: neque satis apparet, quæ potissimum eligenda, quæ rejicienda sit.

Jam ad alia transeamus. Philosophi quidam Galli, excellenti ingenio atque doctrina, præsertim vero scriptor celeberrimus qui Artem Cogitandi monumentis litterarum mandavit, id tamquam certissimum δόγμα ponunt; Doloris, voluptatis, sitis, famis, reliquarum item cupiditatum affectionumque nostrarum in animis consignatas notiones, quas ipsi ἰδέας appellare amant, obscuras esse atque confusas; cujus etiam rei caussas diligenter persequuntur. Quid ad hæc Cyrenaici præceptore Aristippo? Hi nimirum, si (1) M. Tullium audimus, testem idoneum, tantum ab hac sententia abhorrebant, ut contra, Ea se sola percipere dicerent quæ tactu intimo sentirent, dolorem videlicet ac voluptatem: in quo tactu solo putabant veri esse judicium, quia sen-

(1) *Si M. Tullium audimus*] Ejus verba sunt in Lucullo : *Quid de tactu, & eo quidem quem philosophi interiorem vocant, aut doloris, aut voluptatis? in quo Cyrenaici solo putant veri esse judicium, quia sentiatur. Potestne igitur quisquam dicere, inter eum qui doleat, & inter eum qui in voluptate sit, nihil interesse? aut, ita qui sentiat, non apertissime insaniat?* & alio ejusdem libri loco: *Quid Cyrenei videntur, minime contemti philosophi? qui negant esse quicquam quod percipi possit extrinsecus: ea se sola percipere quæ tactu intimo sentiant, ut dolorem, & voluptatem: neque se, quo quid colore, aut quo sono sit, scire, sed tantum sentire, affici se quodammodo.*

ſentiretur: negabant autem eſſe quicquam quod percipi poſſet extrinſecus. Ipſi quoque (1) Pyrrhonii, qui de rebus obſcuris nullum decretum ponebant, ſenſui tamen caloris & frigoris, & harum ſimilibus affectionibus, tamquam per ſe cognitis, aſſentiebantur.

Claudius Galenus, vir profecto maximus, neque ſolum medicinæ, verum etiam omnis liberalis doctrinæ ſtudiis florentiſſimus; quem aridi & puſilli homunciones, a ſolida eruditione prorſus imparati, & (2) *rem compacto agentes, quaſi in Velabro olearii*, hoc noſtro tempore adeo contemnunt; libros de Uſu Partium humani corporis, pulcherrimos atque utiliſſimos conſcripſit: in quibus (3) Dei providentiam extollit, quæ cum alias mundi partes, tum præcipue ſingula hominis membra admirabili plane ſapientia, incredibilique ſollertia molita ſit. Quemadmodum vero Galenus hanc pietatem (4) e Stoicorum libris hauſerat; ita pleroſ-

(1) *Pyrrhonii*] Sex. Empiricus Pyrrh. hypotyp. lib. 1. cap. 7. τοῖς γὰρ κατὰ φαντασίαν κατηναγκασμένοις πάθεσιν συγκατατίθεται ὁ Σκεπτικός· οἷον, οὐκ ἂν εἴποι θερμαινόμενος ἢ ψυχόμενος, ὅτι δοκῶ μὴ θερμαίνεσθαι ἢ ψύχεσθαι. i. e. *Scepticus iis quibus per phantaſiam cogitur affici, aſſentitur. Exempli gratia, quum calefit, aut frigeſit, nequaquam dixerit, Puto me non calefieri, aut frigefieri*. Porro, quo potiſſimum differret Cyrenaicorum opinio a Scepticorum doctrina, oſtendit idem Sextus cap. 31. ejuſdem 1. libri.

(2) *Rem compacto agentes*] Plautus Capteiveis A. 3. Sc. 1. v. 29.

(3) *Dei providentiam extollit*] Iſaacus Caſaubonus Epiſt. 258. *Galenum*, inquit, *vocari ἄθεον miror, virum tam aſſiduum in ſapientia Dei prædicanda. Ego illum eo maxime nomine dignum laude, & æterna prædicatione ſemper judicavi*.

(4) *E Stoicorum libris*] Vide Ciceronem lib. 2. de Natura deorum, & lib. 3. de Finibus B. & M.

rosque Anatomen professos astipulatores habuit. Sed ecce tibi somniorum amator Epicurus, qui hæc minime probet, neque se ineptire, sed egregie sapere arbitretur, cum docet, (1) Non esse oculos, aures, linguam, manus, crura, pedes, & ea quæ sunt intus in corpore, propter eo-

(1) *Non esse oculos; aures*, &c.] Absurdam hanc Epicuri doctrinam ita exponit Lucretius lib. 4. v. 821.

Istud in his rebus vitium vehementer, & istum
Effugere errorem, vitareque præmeditator,
Lumina ne facias oculorum clara creata,
Prospicere ut possimus; & ut proferre viai
Proceros passus, ideo fastigia posse
Surarum, ac feminum pedibus fundata plicari:
Brachia tum porro validis ex apta lacertis
Esse, manusque datas utraque a parte ministras,
Ut facere ad vitam possimus, quæ foret usus.
Cetera de genere hoc, inter-quæcumque-pretantur,
Omnia perversa præpostera sunt ratione.
Nil adeo quoniam natum est in corpore, ut uti
Possemus, sed quod natum est, id procreat usum:
Nec fuit ante videre oculorum lumina nata;
Nec dictis orare prius, quam lingua creata est:
Sed potius longe linguæ præcessit origo
Sermonem: multoque creatæ sunt prius aures,
Quam sonus est auditus: & omnia denique membra
Ante fuere, (ut opinor) eorum quam foret usus.
Haud igitur potuere utendi crescere caussa.
At contra conferre manu certamina pugnæ,
Et lacerare artus, fœdareque membra cruore,
Ante fuit multo, quam lucida tela volarent.
Et volnus vitare prius natura coegit,
Quam daret objectum parmai læva per artem.
Scilicet & fessum corpus mandare quieti
Multo antiquius est, quam lecti mollia strata.
Et sedare sitim prius est, quam pocula, natum.
Hæc igitur possent utendi cognita caussa
Credier, ex usu quæ sunt vitaque reperta.
Illa quidem seorsum sunt omnia, quæ prius ipsa

Nata,

eorum usum a diis immortalibus homini tributa: quoniam scilicet hujusmodi membra prius nata sint, quam esset usus videndi, audiendi, loquendi, contrectandi, ambulandi, atque spirandi: sed potius, cum corpus humanum (ut reliqua omnia, ipsius Epicuri judicio) fortuito atomorum concursu effectum esset, invenisse postea homines membrorum usum, quæ ipsis nullo deorum consilio aut beneficio contigissent. Adversus quod opinionis portentum plura disputat Christianus auctor Lactantius in libro de Opificio Dei.

Nihil autem magis miremini, Auditores, quam quod idem Epicurus Geometriam, Græcorum ingeniis tantopere excultam, summoque in honore apud ipsos semper habitam, omnino contemserit; quod scilicet geometricas rationes, quæ non persuadent, sed vim afferunt in docendo, a falsis initiis profectas diceret. Tanta vero fuit hominis auctoritas (incertum quibus artibus comparata; neque enim aut eloquentia, aut subtilitate differendi valebat) ut (1) Polyænum, familiarem suum, magnum mathematicum, in eamdem sententiam secum trahere potuerit, ut eum temporis quod in hujusmodi studiis consum-

Nata, dedere sua post notitiam utilitatis:
Quo genere in primis sensus, & membra videmus.
Quare etiam atque etiam procul est, ut credere possis,
Utilitatis ob officium potuisse creari.

(1) *Polyænum*] Cicero in Lucullo: *Quid Polyænus, qui magnus mathematicus fuisse dicitur? is posteaquam Epicuro assentiens totam geometriam esse falsam credidit, num illa etiam quæ sciebat, oblitus est*

ſumſiſſet, pœniteret. Porro id Epicuro cum Pyrrhoniis philoſophis commune erat; quorum argumenta ad Geometriam evertendam collegit atque explicavit Sextus Empiricus libro 3. adverſus Mathematicos.

Dies me deficeret, ſi ea ſingillatim perſequi oratione vellem quæ cum a nonnullis philoſophorum vera ac manifeſta judicata fuiſſent, aliis tamen æque doctis dubia, falſa, inepta, ridicula viſa ſunt. Quod pulchre Lucianus ille Samoſatenſis duobus verſiculis comprehendit:

Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι διάκριτόν ἐστι νόημα·
Ἀλλ' ὃ σὺ θαυμάζεις, τοῦθ' ἑτέροισι γέλως.

ſcilicet:

Haud in confeſſo eſt placitum mortalibus ullum:
Sed tibi quod mirum eſt, ridiculum eſt aliis.

Cum igitur tam facile contingat, homines hallucinari, dum ſibi quiſque favet in cogitando, & ſua nimis amplexatur atque oſculatur; non injuria (1) M. Tullius Clitomacho credidit ſcribenti, *Herculis quemdam laborem exantlatum a Carneade*, novæ Academiæ principe, a quo ipſe Clitomachus fuerat inſtitutus, *quod ut feram & immanem belluam, ſic ex animis noſtris aſſenſionem, ideſt opinationem, & temeritatem extraxiſſet*. Jam enim tempus eſt, ut Dogmaticorum vanitate ſatis conſiderata, ad Academicos & Scepticos veniamus.

Academia originem duxit a Socrate, qui, ut ſophiſtas errore inflatos, & omnium rerum ſcientiam

tiam

(1) In Lucullo.

tiam professos, urbane retunderet, Id solum se scire affirmabat, (1) nullam rem sibi cognitam esse. *Ideo dictus* εἴρων, teste Quinctiliano Institut. Orator. lib. 9. cap. 2. *idest agens imperitum, & admirator aliorum, tamquam sapientum.* Porro cum hæc inscitiæ confessio philosophis a Socratis disciplina profectis minus placuisset, ac diu sine honore jacuisset, Arcesilam tandem, sive Arcesilaum, Pitanæum ex Æolide, acerrimo ingenio virum, defensorem invenit. Hic vero (2) ne illud quidem, quod unum fuerat a Socrate exceptum, certo sciri posse ajebat, Nos videlicet nihil scire. Tantis enim tenebris mentem hominis obsitam & circumfusam esse, ut vim suam penitus ignoraret, ac etiamsi forte fortuna in verum incideret, tamen, illud verum esse, minime asseverare posset: quod nimirum nulla esset propria veri & falsi nota. Adversus omnium opiniones disputabat: &, cum vera sustulisset, veri-

(1) *Nullam rem*] Ex earum puta rerum genere de quibus Physici disputare solent. Nam ceteroqui multa feruntur Socratis præcepta Ethica, Oeconomica, Politica.

(2) *Ne illud quidem* &c.] Neque secum ipse pugnabat Arcesilas hac enuntiatione: non enim id ponebat tamquam δόγμα firmum, & stabile, quod omnem contradicendi libertatem tolleret; sed potius tamquam ἀνθρωπείου πάθους ἀπαγγελίαν, i. e. *affectionis humanæ significationem;* quod nimirum sibi videretur, nos nihil scire; ne illud quidem scire nos, *nos nihil scire.* Porro hujusmodi pronuntiata, ut & omnes Scepticorum voces assensum tollentes, non inepte comparat Sex. Empiricus lib. 1. Pyrrh. hypotyp. cap. 28. cum medicamentis vim purgandi habentibus, quæ οὐ μόνον τοὺς χυμοὺς ὑπεξαιρεῖ τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὰ τοῖς χυμοῖς συνεξάγει. *non solum humores corpore extrahunt, sed etiam semetipsa cum humoribus expellunt.*

verisimilia & probabilia inducebat, quibus perinde in vita atque in philosophia utebatur. Ab (1) Arcesilæ successoribus hanc de rebus omnibus dubitandi consuetudinem, quasi per manus traditam, Carneades accepit: ab eoque novis cogitatis emendata & aucta, postremo ad Philonem atque Antiochum pervenit. Scholæ vero faciem Antiochus non parum immutavit, qui cum veterem Academiam, ut fuerat a Socrate instituta, se instauraturum polliceretur, in Stoicorum decretis, quorum assiduo convicio premebatur, tandem acquievit. Hinc inusitata quædam, & sui prorsus dissimilis Academia prodiit, tamquam (2)

Diversum confusa genus panthera camelo.

Hactenus de Academicis: jam de Pyrrhoniis, quos & Scepticos vocant, nonnulla dicamus: Pyrrhoniorum secta nomen & originem debet Pyrrhoni Eleo Plistarchi filio, qui, e pictore philosophus, Drysone primum, seu potius Brysone, ut contendit Menagius ad Diogenem Laertium, deinde Anaxarcho Abderite præceptore usus est. Sed eorum postea, & quorumlibet dogmaticorum auctoritate contemta, nihil certo sciri posse affirmavit, & in utramque partem de omni re proposita disputare instituit: neque hoc tamen ipsum tamquam plane certum docuit, neque in vita communi Scepticum egit (quod aliqui falso tradide-

C

(1) *Arcesila successoribus*] Arcesilam audivit Lacydes, Lacydem Evander, Evandrum Egesinus, qui Carneadis magister fuit. Testes Diogenes Laertius, & Cicero in Academicis Quæstionibus.

(2) Horatius Epist. 1. lib. 2. v. 195.

diderunt); ſed legibus & conſuetudinibus patriis obtemperans, vitam ad ultimam ſenectutem tranquille ac ſuaviter produxit. Ab ejus diſciplina profecti ſunt Timon Phliaſius, qui cum alia plura, tum Sillorum tres libros conſcripſit, contumelioſum & petulans poematis genus; in quibus, ut Scepticum hominem decuit, philoſophos omnes qui certi aliquid ponebant quod tuerentur, veteris comœdiæ licentiam imitatus, probris & maledictis vexavit: Hecatæus Abderites, Eurylochus, Nauſiphanes Tejus, quem ab Epicuro auditum ferunt, & alii nonnulli. Pyrrhonis autem ſectatores (1) appellatî ſunt etiam *Sceptici* ἀπὸ τοῦ σκέπτεσθαι, *a conſiderando*, unde σκέψις, *conſideratio*, quod nullum conſiderandi finem facerent, & nihil ſtatuerent: nec non *Ephectici*, ἀπὸ τοῦ ἐπέχειν περὶ τῶν πραγμάτων, καὶ δογματίζειν αὐτὰ ἀκατάληπτα, ut placet Suidæ: i. e. *a retinendo aſſenſu de rebus, docendoque, eas comprehendi non poſſe:* item *Zetetici*, ἀπὸ τοῦ ζητεῖν, *a quærendo & inveſtigando*, unde ζήτησις, ζήτημα, *quæſtio*; quod ſemper quærerent, ſine ulla veri inveniendi ſpe: denique *Aporetici*, ἀπὸ τοῦ περὶ παντὸς ἀπορεῖν; *quod* ſcilicet *de omni re dubitarent*. (2) Cum vero Pyrrhonis diſcipuli e vita exceſſiſſent, ejus diſciplina diutius abjecta & intermiſſa jacuit, donec illam Ptolemæus Cyrenæus, a mortuis, ut ita dixerim, excitaret. Hujus auditores fuerunt

(1) *Appellati ſunt etiam Sceptici*] Vide Sex. Empiricum Pyrrhon. hypotyp. lib. 1. cap. 3.

(2) *Cum vero*] Diogenes Laertius lib. 9. in vita Timonis.

runt Dioſcorides Cyprius, Niolochus Rhodius, Euphranor Seleucenſis, & Praylus e Troade. Euphranorem porro Eubulus Alexandrinus audivit: ab hoc inſtitutus eſt Ptolemæus Alexandrinus, cujus e ſchola Sarpedon & Heraclides prodierunt. Heraclidis Æneſidemus Gnoſſius diſcipulus fuit, plurium librorum auctor, qui ad Pyrrhonis doctrinam illuſtrandam pertinebant. (1) Hic, e Scepticorum præceptis non modo ἀφασίαν, καὶ ἀπραξίαν, i. e. *abſtinentiam ab affirmando, et vacuitatem perturbationis*, ut olim Timon, verum etiam ἡδονὴν, *voluptatem* plane conſequi, ajebat. Æneſidemum præceptorem habuit Zeuxippus Polites, hunc Zeuxis ὁ γωνιόπους, ita dictus quod ſtrabo eſſet, Zeuxin Antiochus Laodicenſis. Antiochi auditores fuerunt Menodotus Nicomediæ natus, medicus Empiricus, & Theodes Laodicenſis. Menodotus inſtituit Herodotum Tarſenſem: Herodoto magiſtro uſus eſt Sextus Empiricus, quo auctore etiam hac noſtra ætate circumferuntur πυῤῥωνιῶν ὑποτυπώσεων, ἢ σκεπτικῶν ὑπομνημάτων βιβλία γʹ, *Pyrrhoniani Compendii, ſive Inſtitutionum Scepticarum, libri tres*: præterea, πρὸς τοὺς μαθηματικοὺς ἀντιῤῥητικοὶ λόγοι δέκα, *adverſus Mathematicos*, nempe diſciplinarum doctores, *libri decem*. Poſtremo, Sexti auditor fuit Saturninus Cytheneus, & ipſe Empiricus. Ceterum, Pyrrhonis, quemadmodum & Ariſtonis, & Herilli de virtute ſententiam, ſuo

C 2 tem-

(1) *Hic, e Scepticorum præceptis*] Teſtis Euſebius lib. 14. Præparat. Evangelicæ.

tempore jampridem explofam fuiffe, teftatur Cicero lib. 1. de Officiis; quod *rerum* nullum *dilectum reliquiſſent, ut ad officii inventionem aditus eſſet*. (1) Ætate demum Juliani Imperatoris Pyrrhoniam difciplinam obfoletam, & oblivione pæne fepultam fuiffe, tum Pyrrhoniorum plerofque libros intercidiffe, ex fragmento quodam operis ipfius Juliani fatis conftat.

Duas autem graviffimas cauffas Academici & Sceptici habuere, quamobrem certam abfolutamque fcientiam e medio tollerent: fenfuum (2) cum externorum tum intimorum infirmitatem, ac rerum ipfarum cognofcendarum obfcuritatem. Cum enim Veritas nihil aliud fit, quam convenientia rei perceptæ cum judicio mentis percipientis; multa propterea funt quæ cognitionem dubiam atque incertam faciant. Ac primum omnium, ad veritatem obtinendam, fcire nos oporteret, fpecies aut imagines corporum extrinfecus advenientes, ((3) fi tamen ullæ funt hujufmodi

(1) Idem lib. 3. de Finibus: *Quæ adhuc, Cato, a te dicta ſunt, eadem, inquam, dicere poſſes, ſi ſequerere Pyrrhonem, aut Ariſtonem - - - - - - - - Hos ne igitur laudas, & hanc eorum ſententiam ſequi nos cenſes oportere? Minime vero iſtorum quidem, inquit. Cum enim virtutis hoc proprium ſit, earum rerum quæ ſecundum naturam ſint, habere dilectum; qui omnia ſic exæquaverunt, ut in utramque partem ita paria redderent, uti nulla ſelectione uterentur, virtutem ipſam ſuſtulerunt.* Loquitur apud Ciceronem Cato, Stoicorum præceptis addictus.

(2) *Senſuum cum externorum* &c.] Ob hafce duas cauffas, & ipfe Ariftoteles lib. 2. Metaphyfic. cap. 1. faffus eft, difficilem admodum effe adeptionem veritatis.

(3) *Si tamen ullæ ſunt hujuſmodi imagines*] Rerum fimulacra non folum effe, verum etiam corporea effe, ac de corporum fuperficie abra-

modi imagines) (1) omnino ſimiles eſſe corporibus unde prodeunt. Deinde nobis exploratum eſſe deberet, aerem, vel aliud corpus interjectum, per quod rerum ſimulacra tranſeunt, nihil iiſdem officere, quominus inviolata & integra ad ſenſus ipſos perferantur. Tum certo ſciendum eſſet, a ſenſibus, poſtquam imagine rei commoti atque excitati fuerint, fidem omnino ſervatam, eaque in cerebro, miniſterio nervorum, veſtigia impreſſa fuiſſe, quæ rei ſpeciem accurate in ipſo deſcribant. Neque minus cerebri fidem manifeſtam & perceptam eſſe oporteret, dum ab eo mens admonetur. Poſtremo illud vel maxime conſtare deberet, mentem a cerebro admonitam, certam & ſtabilem de re objecta ſententiam tuliſſe. Hæc autem omnia ita comparata ſunt, ut nullo ſtudio, nulla induſtria philoſophus quantumvis acutus argumenta invenire poſſit quibus eorum veritatem oſtendat.

Neque enim rerum imagines rebus ipſis omnino ſimiles eſſe contingit; quis enim dixerit, ſimulacrum Arboris (ut hoc potiſſimum exemplo

abraſa per totum orbem volitare, pluribus diſputat Lucretius lib. 4.

(1) *Omnino ſimiles eſſe corporibus unde prodeunt*] Sex. Empiricus lib. 1. cap. 7. Pyrrh. hypotyp. ὥσπερ γὰρ ὁ ἀγνοῶν μὲν Σωκράτην, εἰκόνα δὲ τούτου θεασάμενος, οὐκ οἶδεν εἰ ὁμοία ἐστὶν ἡ εἰκὼν τῷ Σωκράτει· οὕτω καὶ ἡ διάνοια τὰ μὲν πάθη τῶν αἰσθήσεων ἐποπτεύουσα, τὰ δὲ ἐκτὸς μὴ θεωροῦσα· οὐδὲ εἰ ὅμοιά ἐστι τὰ τῶν αἰσθήσεων πάθη τοῖς ἐκτὸς ὑποκειμένοις εἴσεται. i. e. *Quemadmodum enim qui ignorat quidem Socratem, ſed ejus imaginem conſpexit, neſcit an ſimilis ſit imago Socrati: ſic & intellectus paſſiones quidem ſenſuum ſubaſpectans, externa autem non intuens, ne hoc quidem ſciet, an paſſiones ſenſuum externis ſubjectis ſimiles ſint.*

plo utamur) nihil omnino ab Arbore ipsa, quam exprimit, discrepare? Arbor profecto videri ac manibus tangi potest, solida est, neque loco movetur: contra, simulacrum Arboris aciem oculorum fugit, ac tactum respuit, cum tenuissimum sit, maximeque fluxum, ac mobile. Demus tamen, posse rerum naturas, hujuscemodi imaginibus penitus declarari; nonne corpus quod inter sensum ac rem objectam positum est, varias mutationes accipere solet? Non alia certe caussa est, cur earumdem rerum colores, alii nobis vesperi, alii sub meridiem videantur: & cur olim purpura Tyria (quod testatur (1) Julius Pollux in Onomastico) Solis radiis exposita, hilarius efflorescceret, in umbra vero nitorem prorsus amitteret. Mare item, si longe spectetur, adventu diei purpurascit, tempestate ingruente nigrescit, plerumque cæruleum apparet. Eodem pacto, pro vario lucis appulsu, item pro diverso oculi positu, atque aspectu, mutari solent colores in opalo gemma, in collis columbarum, in bullis quas pueri excitant ex aqua saponi admixta, in segetibus vento fluitantibus, in agro pisis consito, nunc secundum longitudinem, nunc oblique spectato, in sericis denique villosis: quæ res omnes a Latinis propter-

(1) Julius Pollux lib. 1. Onomastici cap. 4. χαίρει δ', inquit, ἡλίῳ ὁμιλοῦσα τῆς πορφύρας ἡ βαφή. καὶ ἡ ἀκτὶς αὐτὴν ἀναπυρσεύει, καὶ πλείω ποιεῖ καὶ φαιδροτέραν τὴν αὐγήν, ἐκφοινισσομένην ἐκ τοῦ ἄνω πυρός. i. e. *Tinctura vero purpura Solem amat; etenim hujus illustrata radiis majorem latioremque splendorem purpureo colore coruscantem a supero igne concipit.*

pterea *versicolores* appellantur. Sexcenta sunt alia generis ejusdem.

Quod ad sensum attinet, est quidem sensus affectio, qua inviti commovemur, atque, ut Pyrrhonii loquuntur, πάθος ἀβούλητον: organa vero sensuum nullum judicium de rebus exercent, neque in ipsis veritas, aut falsitas locum habere potest: tantummodo rerum imagines accipiunt, & quid sibi appareat, summa fide menti exponunt: quemadmodum vero varias notiones (1) componere atque dividere, ita judicare solius mentis officium est. Quapropter sensus quilibet cum Sceptico philosopho non inepte comparari potest, qui, ut ait Sex. Empiricus Pyrrhon. hypotyp. lib. 1. cap. 7. τὸ ἑαυτῷ φαινόμενον λέγει, καὶ τὸ πάθος ἀπαγγέλλει τὸ ἑαυτοῦ ἀδοξάστως, μηδὲν περὶ τῶν ἔξωθεν ὑποκειμένων διαβεβαιούμενος. i. e. *quid sibi videatur, dicit, & affectionem quam sentit, annuntiat, sine ulla prorsus opinatione; nihil de iis quæ extra sunt rebus affirmans*. Cum igitur sensuum, testimonium sit, non judicium, age vero, quam illud testimonium sit stabile, consideremus. Profecto, sensus ne in uno quidem homine semper eosdem invenimus, nedum in pluribus, Non idem est visus in juvene atque in sene: (2) non eadem utrique jucunda & molesta sunt. *Lurida fiunt, quæcumque tuentur arquati*,

ut

(1) *Componere atque dividere*] Vide Aristotelem Metaphysicorum lib. 6. cap. 3. & lib. 9. cap. 13.

(2) Horatius Epist. 1. lib. 1. v. 4. *Non eadem est ætas, non mens*. Por-

ut ait Lucretius lib. 4. v. 333. nempe morbus immutat aspectum. (1) Formosæ videntur amatoribus eæ mulieres quæ insigni aliquo corporis vitio laborant. Amor scilicet loliginem oculis offundit. In pluribus autem hominibus quanta membrorum varietas est, quibus ad sentiendum utuntur! norunt id medici, qui ea dissecta & aperta viderunt. Ex quo efficitur, sensuum quoque ipsorum dissimilitudinem quamdam esse. Nihil igitur mirum, si ea quæ in omnium aspectum incurrunt, diversa tamen singulis haud raro videantur: ut propterea necesse sit, ipsorum experimentorum fidem, quæ firmissima & certissima esse deberet, interdum labare. Audite, quæso, Senecam Naturalium Quæstionum lib. 7. cap. 11. *Illo ipso tempore*, inquit, *quo* (cometæ) *apparent, inter spectantes de habitu illorum non convenit: sed prout cuique acrior acies aut hebetior, ita dicit aut lucidiorem esse, aut rubicundiorem, & crines aut in interiora deductos, aut in latera divisos*. Porro, quemadmodum difficile invenias duos tantum homines eadem omnino facie,

cie,

Cur autem senes præterita tempora mirentur, & laudibus extollant; præsentia vero despiciant, atque accusent, copiose ac eleganter ostendit Balthassar Castilioneus initio libri 2. de Aulico: quem locum si quis legerit, operæ pretium faciet; plurima enim pulcherrima, & huc spectantia continet.

(1) *Formosæ videntur*] Lucretium consule sub finem libri quarti, & Horatium Sat. 3. lib. 1. v. 38. Ideo servus ille apud Terentium Eunucho A. 2. Sc. 1. v. 19. sic exclamat: *Dii boni, quid hoc morbi est? adeon' homines immutarier Ex amore, ut non cognoscas eumdem esse?*

cie, iiſdem omnino oris lineamentis, cujuſmodi erant Menæchmi illi Plautini, (1)

Ita forma ſimili pueri, uti mater ſua
Non internoſſe poſſet, quæ mammam dabat,
Neque adeo mater ipſa, quæ illos pepererat;

quod ſi aliquando forte contigerit, in prodigiis habetur; ſic evenire vix poteſt, ut in uno atque altero homine par omnino ſit oculorum, aurium, viſcerum, ac præcipue cerebri conformatio. Quod quidem cerebrum, arx illa mentis, cogitationumque officina, varios magnitudinis modos obtinet; pro figura ſcilicet, atque ambitu capitis, in quo continetur. Plurimi autem refert, humani animi quali in domicilio locati ſint: nec parum ſane momenti habet ad ingenii bonitatem, rationis perfectionem, vimque memoriæ ipſa corporis, & ſingulorum viſcerum temperatio. E ſenſuum igitur, ac (2) cerebri varietate miram judiciorum diſcrepantiam exſiſtere neceſſe eſt: unde tritum illud vulgi ſermone proverbium, *Quot capita, tot ſententiæ*. (3)

Tandem animus hominis, qui ſenſibus utitur, tamquam nuntiis rerum, atque interpretibus:

 & ad

(1) Plautus prologo Menæchmorum, v. 19. Contra M. Tullius in Lucullo, *Fac enim*, inquit, *antiquos illos Servilios, qui gemini fuerunt, tam ſimiles quam dicuntur: num cenſes etiam eoſdem fuiſse? non cognoſcebantur foris; at domi: non ab alienis; at a ſuis*.

(2) *Ac cerebri varietate*] Vide Galenum τέχνης ἰατρικῆς, ſive Artis Medicæ, cap. 12. & ſequentibus.

(3) Inter hominem & hominem differre plurimum, copioſe diſputat Sex. Empiricus Pyrrhon. hypotyp. lib. 1. cap. 14. ἐν δευτέρῳ τῆς ἐποχῆς τρόπῳ.

& ad quem demum pertinet veri falsique judicium: quomodo exploratum habebit, se illorum testimonio haudquaquam circumveniri, aut in errorem induci? quomodo cognoscet, rem sibi sicuti est, enarrari? cum ipse sui naturam ignoret, neque scire possit, quibus vinculis cum corpore conjungatur, qua ratione ad ejus motum moveatur, & utrum e rerum imaginibus sibi extrinsecus oblatis veritatem ipsi colligere liceat, necne. Cum igitur humani animi natura penitus abstrusa sit, ignotæ, quæ naturam consequuntur, proprietates, (1) jam veri & falsi regula nulla esse videtur, ad quam judicia rerum dirigantur: adeoque omnia philosophorum de rebus obscuris decreta, ejusmodi fere sunt, ut everti disputatione possint.

Hactenus de sensuum atque intellectus infirmitate dictum est: nunc de rerum cognoscendarum obscuritate paucis agamus. Itaque si res ipsas considerare aggrediamur, inveniemus, duabus potissimum de caussis, ad intimam earum cognitionem nobis præclusum esse aditum: nimirum quod continenter labantur, & fluant omnia, neque quicquam sit in universo, quod vel minimo temporis puncto eumdem omnino statum retineat: deinde quia nihil sciri plene ac perfecte potest, quin una sciantur reliqua omnia. Ac Heraclitus quidem rerum inconstantiam & mu-

(1) *Jam veri & falsi regula* &c.] Vide Sex. Empiric. lib. 2. cap. 5. sæpius memorati operis.

mutabilitatem ſapienter flumini comparabat: ajebat enim, qui bis idem flumen intraverit, umquam inventum eſſe neminem: quod videlicet prioribus aquis tranſeuntibus novæ ſemper adveniant. ita prorſus accidere, ut cum quis ad rem aliquam cognoſcendam animum appellit, ea protinus in aliam faciem ſe convertat; neque propterea ullum comprehenſioni locum relinqui. Corpora enim omnia e quibus rerum natura conſtat, vel moveri & mutari pergunt, vel quamquam interdum quieſcere videantur, nihilominus occulta quadam vi ad motum & mutationem nituntur. Propterea Plato in eo dialogo quem Cratylum inſcripſit, rerum labentium caducarumque naturas intueri propius, atque comprehendere, non humanæ imbecillitatis, at divinæ cujuſdam eſſe ſapientiæ, his verbis ſignificat: Φεῤῥέφαττα δὲ, πολλοὶ μὲν καὶ τοῦτο φοβοῦνται τὸ ὄνομα .... ὑπὸ ἀπειρίας (ὡς ἔοικεν) ὀνομάτων ὀρθότητος. καὶ γὰρ μεταβάλλοντες σκοποῦνται τὴν Φερσεφόνην, καὶ δεινὸν αὐτοῖς φαίνεται. τὸ δὲ μηνύει σοφὴν εἶναι τὴν θεόν. ἅτε γὰρ φερομένων τῶν πραγμάτων, τὸ ἐφαπτόμενον καὶ ἐπαφῶν, καὶ δυνάμενον ἐπακολουθεῖν, σοφία ἂν εἴη. Φερέπαφα οὖν, διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἐπαφὴν τοῦ φερομένου, ἡ θεὸς ἂν ὀρθῶς καλοῖτο, ἢ τοιοῦτόν τι. δι' ὅπερ καὶ συνέστιν αὐτῇ ὁ Ἄδης σοφὸς ὤν, διότι τοιαύτη ἐστί. νῦν δὲ ἐκκλίνουσι τὸ ὄνομα, εὐστομίαν περὶ πλέονος ποιούμενοι τῆς ἀληθείας, ὥστε Φερέφατταν αὐτὴν καλεῖν. i. e. Pherephatta *nomine .... complures terrentur: recta ſane nominum imponendorum rationis imperitia. nam mutato nomine,* Perſephones *vocem ſpectant, ac proinde formidabile videtur illis ſuperius illud vocabulum. id autem ſignificat, deam illam eſſe*

sapientem. quandoquidem illud sapientiæ nomine censebitur quod in tanta rerum ultro citroque commeantium vicissitudine, res contingat & palpet, illasque solide comprehendat atque assequatur (*idest* φερομένων πραγμάτων τὸ ἐφαπτόμενον καὶ ἐπαφῶν.) *Dea igitur illa recte vocaretur* Φερέπαφα, *aut quid simile, propter illam* τὴν ἐπαφὴν τοῦ φερομένου, i. e. *comprehensionem rerum quæ fluunt, atque mutantur; quæ quidem sapientiæ vi atque efficacia exsistit. Itaque Orcus, qui sapiens est, cum illa quæ hujusmodi est, consuescit. Nunc vero nominis appellationem paullulum declinant atque inflectunt, elegantis & venustæ pronuntiationis rationem habentes magis, quam veritatis, &* Φερρέφατταν *ipsam vocant.* Claudius quoque Ptolemæus, vir summus, lib. 1. cap. 1. μαθηματικῆς συντάξεως, rerum in quarum investigatione Physici versantur, obscuritatem ingenue confessus est. Cum enim, Aristotelem secutus, τρία γένη θεωρητικοῦ, *tria genera contemplativæ doctrinæ* posuisset, *physicum, mathematicum, metaphysicum*, quod ipse θεολογικὸν appellat: horum duo, nempe *metaphysicum & physicum*, ait esse potius εἰκασίαν ἢ κατάληψιν ἐπιστημονικὴν, *conjecturam, quam comprehensionem quæ scientiam efficiat: metaphysicum* quidem, διὰ τὸ παντελῶς ἀφανὲς αὐτοῦ, καὶ ἀνεπίληπτον, *propter ipsius omnino latentem,* (1) *intactilemque naturam: physicum* vero διὰ τὸ τῆς ὕλης ἄστατον καὶ ἄδηλον, *propter materiæ instabilitatem, & obscuritatem.* ὡς διὰ τοῦτο, μηδέποτε ἂν ἐλπίσαι, περὶ αὐτῶν ὁμονοῆσαι τοὺς

φιλο-

(1) *Intactilemque*] Usus est hac voce Lucretius lib. 1. v. 438.

Sin intactile erit, nulla de parte quod ullam
Rem prohibere queat per se transire meantem:
Scilicet hoc id erit vacuum, quod inane vocamus.

φιλοσοφῦντες, *ut propterea numquam ſperare liceat, philoſophos de his ullo tempore conſenſuros*. Et hanc eſſe cauſſam crediderim, cur Iſaacus Nevvtonus, recentiorum geometrarum facile princeps, Philoſophiæ Naturalis Principiorum Mathematicorum lib. 3. in Scholio generali Propoſit. XLII. hæc de rerum ſubſtantia affirmare non dubitaverit: *Quid ſit rei alicujus ſubſtantia, minime cognoſcimus. Videmus tantum corporum figuras & colores, audimus tantum ſonos, tangimus tantum ſuperficies externas, olfacimus odores ſolos, & guſtamus ſapores: intimas ſubſtantias nullo ſenſu, nulla actione reflexa cognoſcimus*. (1)

Quis porro ullius rei cognitionem plenam atque

(1) Quod idem luculentis admodum verbis olim pronuntiare non dubitaverat Petrus Gaſſendus Exercitationum Paradoxicarum adverſus Ariſtoteleos lib. 2. Exercitat. 6. *Igitur*, inquit, *paucis ad hæc reſpondere ſic poſſumus. Primum non videri illos eſſe naturæ injurios, qui ut naturæ nihil detrahunt, ſic pluſquam par eſt, non adjiciunt (par enim injuria videtur, & dicere quod non ſis, & non dicere quod ſis): ac qui proinde concedunt indidiſſe quidem naturam omnibus hominibus ſciendi deſiderium; at non tamen ſciendi vel omni modo, vel omnia. Hinc quamdiu deſiderant homines omnes ſcire plurima, & per experientiam, & quatenus illa apparent, verum eſt, quod natura duce illa ſcire deſiderant: at ſtatim ac prætereà volunt, & naturas intimas, & cauſſas neceſſarias ſcire, jam hoc ſcientiæ genus eſt quod naturam angelicam, vel etiam divinam attineat, nec homunciones deceat; quocirca & hoc deſiderium dici non poteſt eſſe a natura. Videlicet omnes homines pari modo deſiderant immortalitatem: at quis cenſeat, hoc deſiderium inditum eſſe a natura, per quam potius ſtatutum eſt omnibus hominibus ſemel mori? Quare ut quoniam, quantumcumque velint homines numquam mori, ex eo tamen quod nullus ſit qui aſſequatur immortalitatem, colligimus, tale deſiderium minime eſſe naturale; ſic colligere poſſumus, quoniam nullus hominum eſt qui minima rei naturam introſpectam habeat, deſiderium naturæ non eſſe, quo perſpectam habere peroptet.*

que perfectam sibi assumere audeat, (1) priusquam rerum multitudinem pæne infinitam, quæ hac universitate continentur, animo & cogitatione percurrerit? quæ inter se connexæ adeo & colligatæ sunt, ut, nisi omnibus plane perceptis, neque unam percipere atque intelligere possis. Quod si rerum singularum cognitio difficilis habetur, quanto magis omnium? hoc certe humani ingenii modum excedit. (2) Fingamus, aliquem intelligere velle, quæ sit hominis natura; quomodo is ex animo & corpore constet; quid in eo appetitus a ratione distet: huic profecto

optet. Deinde vero & illud dari consequenter potest, esse caussas scientiæ, at scientiæ tamen experimentalis, &, ut sic dicam, apparentialis; siquidem intellectus noster scit, cognoscitque experiundo multa apparentia. Hæc omnia Gassendus ex Pyrrhoniorum fontibus derivavit. Eam scilicet Physicæ partem quæ appellatur ἱστορική, tantummodo probare, alteram vero, cui nomen est αἰτιολογική, vel ὑποθετική, tamquam minus utilem, contemnere ac repudiare videtur. Nos a tanto viro non plane dissentimus; nam si verum fateri volumus, legitima & non fucata Philosophia nihil aliud est quam accurata observatio & collectio τῶν φαινομένων, sive Historia Naturalis, cujus ope caute ac pedetentim leges naturæ investigamus atque venamur; non ultimas & remotissimas rerum caussas persecuti, sed sensibus nostris propiores, quas imbecillitati humanæ solas attingere licet.

(1) *Priusquam rerum multitudinem*] Cicero Tuscul. Quæst. lib. 2. *Difficile est in philosophia pauca esse ei nota, cui non sint aut pleraque, aut omnia.*

(2) *Fingamus*, &c.] Minutius Felix in Octavio, Editionis Lugd. Batav. 1652. pag. 15. *Nec recuso*, inquit, *quod Cæcilius asserere inter præcipua connisus est, hominem nosse se, & circumspicere debere, quid sit, unde sit, quare sit; utrum elementis concretus, an concinnatus atomis, an potius a Deo factus, formatus, animatus. Quod ipsum explorare & eruere sine universitatis inquisitione non possumus, cum ita cohærentia, connexa, concatenata sint, ut nisi divinitatis rationem diligenter excusseris, nescias humanitatis; nec possis pulchre gerere rem civilem, nisi cognoveris hanc communem omnium mundi civitatem.*

fecto nota debet esse animi, corporis, rationis, atque appetitus natura. Cum vero corpus hominis ex elementis concretum sit, danda opera est, ut elementa ipsa cognoscantur. Sumatur ergo ab igne quæstionis initium. Consulendi sunt veteres ac recentiores philosophi, eorumque opiniones de ignis natura diligenter perpendendæ, atque aliæ cum aliis comparandæ. Ecce tibi Cartesius, ad quem philosophiæ dictaturam plerique hoc tempore deferunt. Interroga illum, quid sit ignis: non ante doctum a se dimittet, quam commentum illud suum de universi constitutione explicaverit, difficile sane ac longis ambagibus impeditum. Cave tamen ne homini fidem temere adjungas: nam & reliquos philosophos adire oportet, eorumque sententiis probe cognitis, quæ omnium verissima sit, demum judicare. Ad quod recte faciendum, primorum principiorum, communisque materiæ notitia necessaria est: quæ res in abdito latent, ac deinceps latebunt. Iisdem porro difficultatibus, trium, quæ supersunt, elementorum natura obsepta est.

Quæ cum exquisiveris, humani corporis fabrica tibi consideranda erit: in qua re cum viri sollertes ac laboriosi plurimi, in hoc præcipue Gymnasio Patavino, ad hanc diem summa cum laude versati fuerint, ea nondum ad exitum perducta est. Neque vero aliquis vestrum existimaverit, Auditores, de corpore viven-

ventis hominis eum recte judicare posse qui totam humanorum cadaverum Anatomen perdidicerit, nisi plures alias callueris disciplinas; meminisse enim vos oportet illorum M. Tullii verborum, ex Acad. Quæst. lib. 4. *Corpora nostra non novimus: qui sint situs partium, quam vim quæque pars habeat ignoramus. Itaque medici ipsi, quorum intererat ea nosse, aperueruut, ut ea viderent: nec eo tamen ajunt Empirici notiora esse illa, quia* (1) *possit fieri ut patefacta & detecta mutentur*. Sileo nunc de singularum partium usu, & de infinitis quæstionibus ad generationem, vitam, & mortem hominis pertinentibus. Missas item facio subtiles atque involutas de Animæ natura, proprietatibus, ac præcipue immortalitate disputationes: quæ omnia scitu difficillima ei nihilominus cognoscenda sunt, qui se, quid sit homo, intelligere postulet. Quemadmodum vero naturam hominis plane ignoramus, ita si affirmemus, cetera omnia a nobis nesciri, mendaces fortasse non erimus. (2) In omni enim quæstione cum aliquantum processimus, ad incognitum aliquod & ἀκατάληπτον pedem offendimus. Et sunt hodie qui sententiis antiquorum evertendis atque exsibilandis gloriam, & sapientis nomen aucupentur: qui albis dentibus rideant occultas qualitates, tutissimum

(1) *Possit fieri ut patefacta & detecta mutentur*] Cornelius Celsus in Præfatione, ubi de Empiricorum secta: *Neque quicquam esse stultius, quam quale quid vivo homine est, tale existimare esse moriente, immo jam mortuo.*

(2) *In omni enim quæstione*] Vide Danielis Georgii Morhofii Polyhistoris Litterarii libri 1. caput 12.

mum scilicet, ut vocant, ignorantiæ perfugium: quasi vero ipsi tanto conatu, tantoque fastidio aut meliora, aut veriora protulerint! Naturam quidem ipsam e particulis corporum tenuissimis, rotundis, oblongis, ramosis, acutis, obtusis, aliarumque figurarum assidue venanutr, in quas corpora dissolvunt: confidunt *microscopiis*, & aliis inventis, quibus oculorum infirmitati subsidio eunt: sed num iccirco sapientiores fiunt, cum rerum inter se permixtionis modum ignorent? Propior tamen est sensibus nostris rerum permixtio, quam exiguæ earumdem particulæ. Hæc vero præcipuum naturæ opus est: hæc ejus adytum, latibulum, cubile; sed quo propius, hoc difficilius inventu. Huic divinum illud subest, illud ἡγεμονικὸν, quo impellente, movente, agitante, jungente, miscente formantur corpora. Hoc igitur nondum percepto, omnia ignorari necesse est. Profecto id quod in unoquoque semine agendi vim habet, nonnisi intellectus conjectura attingi potest: nam quæ oculis videmus, manibusque tractamus, ad corporum compositionem vix quicquam conducunt. Ceterum, (1) philosophi qui *scientiam* definiverunt, *rei cognitio-*

E

nem

(1) *Philosophi qui scientiam definiverunt*] Aristoteles Poster. Analytic. lib. 1. cap. 2. Ἐπίστασθαι δὲ οἰόμεθα ἕκαστον ἁπλῶς, ἀλλὰ μὴ τὸν σοφιστικὸν τρόπον, τὸν κατὰ συμβεβηκός, ὅταν τήν τ' αἰτίαν οἰώμεθα γινώσκειν, δι' ἣν τὸ πρᾶγμά ἐστιν, ὅτι ἐκείνου αἰτία ἐστί, καὶ μὴ ἐνδέχεσθαι τοῦτ' ἄλλως ἔχειν. i. e. *Scire autem putamus unamquamque rem simpliciter, non sophistico modo, id est ex accidenti, cum putamus caussam cognoscere, propter quam res est, ejus rei caussam esse, nec posse eam aliter se habere.*

Idem

nem per caussam, videntur nos admonere voluisse, vix homini datum scientiam adipisci; cum rerum caussæ & obscurissimæ sint, & prope innumerabiles.

Hæc fere sunt, Auditores, quæ Academicos, maxime e schola Arcesilai, & Scepticos olim eo adduxerunt, ut nihil affirmarent, de omnibus dubitarent, assensumque retinerent. Quæ si quis copiosius aut subtilius exponi sibi desiderat, is M. Tullii Academicarum Quæstionum librum qui Lucullus inscribitur, & Sexti Empirici Pyrrhonias ὑποτυπώσεις evolvere ne gravetur. Nolite vero existimare, paucis tantummodo aut contemtis philosophis hanc dubitandi rationem placuisse. Nam contra, ingenii atque eruditionis principes eam omni tempore probaverunt; neque Academici solum & Sceptici, sed ex aliis etiam familiis viri doctissimi: in quibus numerantur Anacharsis Scythes, Pherecydes Syrus, Pythagoras, (1) Empedocles, Gorgias Leontinus, Xe-

Idem lib. 1. τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως cap. 7. τῶν δ' ἀρχῶν ἀπείρων οὐσῶν καὶ κατὰ πλῆθος καὶ κατ' εἶδος, ἀδύνατον εἰδέναι τὰ ἐκ τούτων· οὕτω γὰρ εἰδέναι τὸ σύνθετον ὑπολαμβάνομεν, ὅταν εἰδῶμεν ἐκ τίνων καὶ πόσων ἐστίν. i. e. *Si vero principia tam multitudine quam forma sunt infinita, fieri non potest ut ea noscantur quæ ex his* constant. *nam ita demum compositum nosse existimamus, cum novimus ex quibus, & quot constet*. Præterea (quod ad rem nostram plurimum facit) lib. 2. ejusdem operis cap. 3. δεῖ δ', inquit, ἀεὶ τὸ αἴτιον ἑκάστου τὸ ἀκρότατον ζητεῖν. i. e. *Oportet autem semper summam cujusque rei caussam quærere*.

(1) *Empedocles*] Operæ pretium est audire Ciceronem in Lucullo. *Et tamen*, ait, *isti physici raro admodum, cum hærent aliquo loco, exclamant quasi mente incitati: Empedocles quidem, ut interdum mihi furere videatur: abstrusa esse omnia, nihil nos sentire, nihil cernere, nihil omnino quale sit, posse reperire*.

Xenophanes, Epicharmus, Parmenides, Zeno Eleates, Anaxagoras, (1) Democritus, (2) Protagoras, Ariſtippus, Metrodorus Chius, Anaxarchus, M. Tullius, M. Varro doctiſſimus Romanorum, (3) Horatius Flaccus, Cornelius Celſus, & (4) Empirica medicorum ſecta, Lucianus, Megarici, Eretrici, & alii quamplurimi, quos omnes memorare longum & injucundum eſſet. Hos tamen

(1) *Democritus*] Contendebat hic philoſophus, omnem intellectum eſſe animam corporis alicujus, quæ non operaretur niſi per corpus: ideoque affirmare non verebatur, intellectum eſse quemdam ſenſum, vel quamdam *φαντασίαν* imaginibus corporeis varias effingentem ac procudentem cogitationes: ex quo ajebat id conſequi, omnia quæ videantur, ea vera eſſe: nullam enim eſſe in rebus ipſis aut veri, aut falſi notam, cum eæ diverſo modo intellectui ſe ſpectandas idemtidem exhiberent. Vide Ariſtotelem lib. 1. de Anima cap. 2. & lib. 4. Metaphyſic. cap. 4. De hac Democriti doctrina ita Sex. Empiricus lib. 1. adverſus Logicos num. 135. Δημόκριτος δὲ ὅτι μὲν ἀναιρεῖ τὰ φαινόμενα ταῖς αἰσθήσεσι, ἐκ τούτων λέγει μηδὲν φαίνεσθαι κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλὰ μόνον κατὰ δόξαν. i. e. *Democritus autem ea quidem tollit quæ apparent ſenſibus: & ex iis dicit nihil vere apparere, ſed ſolum ex opinione.* Quid porro interſit inter Democriti & Scepticorum ſententiam, oſtendit idem Empiricus lib. 1. Pyrrh. hypot. cap. 30.

(2) *Protagoras*] Vide Ariſtotelem lib. 4. Metaphyſic. cap. 5. & Sex. Empiricum lib. 1. hypotyp. cap. 32. & lib. 1. adverſus Logicos num. 388.

(3) *Horatius Flaccus*] Ita de ſe ipſe Epiſt. 1. lib. 1. v. 13.

Ac ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter:
Nullius addictus jurare in verba magiſtri,
Quo me cumque rapit tempeſtas, deferor hoſpes.

(4) *Empirica medicorum ſecta*] Celſus in Præfatione Medicinæ: *Contra hi qui ſe ἐμπειρικοὺς ab experientia nominant, evidentes quidem cauſsas, ut neceſsarias amplectuntur: obſcurarum vero cauſsarum & naturalium actionum quæſtionèm ideo ſupervacaneam eſſe contendunt, quoniam incomprehenſibilis natura ſit. Non poſse vero comprehendi, patére ex eorum qui de his diſputarunt, diſcordia: cum de iſta re, neque inter ſapientiæ profeſsores, neque inter ipſos medicos conveniat.* Lege quæ ſequuntur, ſi vacat.

men a philoſophiæ ſtudiis, aut a rerum cauſſis inveſtigandis, prudenter inſtituta dubitatio minime retardavit: erant enim omnes acerrimo ingenio; plerique etiam in reconditis atque interioribus litteris ætatem egerant: ſed cum ſe a veri adeptione excluſos arbitrarentur, nihilominus mirifice gaudebant, ſi quid modo probabile quærendo extudiſſent, in quo eſſet aliqua veri ſpecies, aut ſimilitudo. Carteſius quoque ſuarum Meditationum initio, eum qui errorem devitare ſtudeat, jubet, omnia, etiam quæ exploratiſſima habentur, in dubium incertumque revocare: quamquam poſtea, dubitatione prorſus abjecta, & nova decreta proponat, & audacter illa defendat. Ariſtoteles ipſe, quem opinioſiſſimum nonnulli falſo crediderunt, nonne ſæpiſſime inculcat ſuum illud δοκεῖ, vel φαίνεται, ideſt *videtur*, *apparet*; quo verecundiam ſuam in diſputando teſtetur? *Quam rationem*, ut Cicero tradit ſub finem ejus dialogi quem Lucullum inſcripſit, veterum etiam Romanorum *diligentia comprobavit: qui primum* IVRARE EX SVI ANIMI SENTENTIA *quemque voluerunt: deinde ita teneri*, SI SCIENS FALLERET, *quod inſcientia multa verſaretur in vita: tum qui teſtimonium diceret*, VT ARBITRARI *ſe diceret etiam quod ipſe vidiſſet: quæque jurati judices cognoviſſent, ut ea non eſſe facta, ſed* VT VIDERI, *pronuntiarent*.

Tandem Divinorum Librorum auctoritas, a qua ne tranſverſum quidem unguem pios & Chri-

Christianos philosophos discedere oportet, intellectum hominis ad operum Dei contemplationem, tamquam noctuam (ut ita dixerim) ad Solis radios, caligare affirmat: nec posse nos solius rationis præsidio vera ac falsa dijudicare, nisi majore quodam & altiore lumine divinitus perfundamur. Insignes loci sunt huc pertinentes Sapientiæ cap. 9. Ecclesiastici cap. 3. sed præsertim Ecclesiastis cap. 3. ubi Salomon ita clamat: *Vidi afflictionem quam dedit Deus filiis hominum, ut distendantur in ea. Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniat homo opus quod operatus est Deus ab initio usque ad finem.* & rursum cap. 8. *Intellexi, quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem, eorum quæ fiunt sub Sole: & quanto plus laboraverit ad quærendum, tanto minus inveniet: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.* Hæc autem, bona cum venia illorum dicta sunto qui nollent ullam de Deo aut religione in scholis philosophorum fieri mentionem; a quibus ego vehementer dissentio.

Verum audire mihi videor aliquem e studiosorum adolescentium numero, qui ex me sciscitetur, quid igitur sibi faciendum censeam: num veri inveniendi desperatione physicam abjicere debeat, & ab hujusmodi studiis omnino feriari? Ego vero huic auctor fuerim, ut (1) a doctissimis viris

(1) *A doctissimis viris quos paullo ante memoravi, exemplum sumat*] Juvat huc afferre verba M. Tullii ex eo dialogo qui Lucullus inscri-

viris quos paullo ante memoravi, exemplum ſumat; qui cum hanc ſibi legem indixiſſent, NULLI VISO TEMERE ASSENTIRI, tamen egregia multa in phyſicis præſtiterunt. Probabilibus videlicet contenti erant, neque eam concluſionum firmitatem poſtulabant quæ in hominem profecto non cadit. Quod qui faciunt, ii non prudentia ſolum, ſed etiam eruditione ceteris philoſophis præſtare ſolent: non enim (1) *ad quamcumque ſunt diſciplinam quaſi tempeſtate delati, ad eam tamquam ad ſaxum adhæreſcunt*; ſed Academicorum propria libertate uſi, idemtidem alio commeant, ut peregrinis mercibus domos locupletent ſuas; quærentes in re qualibet, quid conſtantiſſime dicatur. Præterea, ut verbis utar M. Tullii, (2) *Animorum ingeniorumque naturale quoddam quaſi pabulum eſt conſideratio, contemplatioque naturæ. Erigimur, elatiores fieri videmur, humana deſpicimus, cogitanteſque ſupera atque cæleſtia, hæc noſtra, ut exigua & minima, contemnimus. Indagatio ipſa rerum tum maximarum, tum etiam occultiſſima-*

ma-

ſcribitur. *Etſi enim*, inquit, *omnis cognitio multis eſt obſtructa difficultatibus, eaque eſt & in ipſis rebus obſcuritas, & in judiciis noſtris infirmitas, ut non ſine cauſa & doctiſſimi & antiquiſſimi invenire ſe poſſe quod cuperent, diffiſi ſint: tamen nec illi defecerunt, neque nos ſtudium exquirendi defatigati relinquemus: neque noſtræ diſputationes quicquam aliud agunt, niſi ut in utramque partem dicendo, & audiendo, eliciant, & tamquam exprimant aliquid, quod aut verum ſit, aut ad id quamproxime accedat. Neque inter nos, & eos qui ſe ſcire arbitrantur, quicquam intereſt, niſi quod illi non dubitant, quin ea vera ſint quæ defendunt: nos probabilia multa habemus, quæ ſequi facile, affirmare vix poſſumus.*

(1) Cicero in eodem dialogo.

(2) Idem ibidem.

marum habet oblectationem. (1) *Si vero aliquid occurret quod verisimile videatur, humanissima complectur animus voluptate.* Quapropter (2) neque dubitationis fines eo usque proferemus, ut visa dormientium, ebriorum, & furiosorum nihil a cogitationibus vigilantium, siccorum, atque sanorum discrepare dicamus: neque contra, pro decretis nostris, aut magistrorum, tamquam pro capite aut fortunis, pugnabimus; sed bono modo, sine sudore & sanguine. Ita illud servabitur, (3) *quod apprime in vita utile est*, VT NE QVID NIMIS.

(1) *Si vero aliquid occurret*] Petrus Gassendus Physicæ sect. 1. lib. 4. cap. 1. *Tametsi*, inquit, *expetitæ a Physicis causæ hujusmodi sint, quales huc usque descripsimus, despondendum tamen animis non est, quatenus licet attingere ad illas prorsus intimas, præcipuas, propinquas, speciales, non detur; sunt tamen gradus varii inter ipsas, & alias prorsus remotas, organicas, externas, communes; ac non modo non pœnitendum, sed maxime etiam expetendum est, gradus quosdam attingere, qui ad summum illum, quantum fieri potest, proxime accedant. Jucundissimum quippe est crassiorem illam caliginem, & tenebras quasi nocturnas sic excutere, depellereque ex animo, ut, nisi ipsummet veritatis jubar, quasi splendidissimum Solem, contueri nobis concedatur; at versari tamen quasi in aurora verisimilitudinis liceat; ac, nisi habeamus perspectas causas quæ penitus certæ indubiæque sint, tales nanciscamur, quæ habeant speciem aliquam probabilitatis.*

(2) *Neque dubitationis fines eo usque proferemus*] Id nonnulli faciunt hoc tempore, nimio contemplationis usu, tamquam immodico vini meracioris potu, extra se rapti. Eodem scilicet pacto afficiuntur quo stupidus ille olim, a Catullo ita derisus Carm. 17.

- - - - - - - - *sed velut alnus*
In fossa Liguri jacet suppernata securi,
Tantumdem omnia sentiens, quam si nulla sit usquam,
Talis iste meus stupor nil videt, nihil audit.
Ipse quis sit, utrum sit, an non sit, id quoque nescit.

(3) Terentius Andriæ Actu 1. Sc. 1. v. 34.

PATAVII. CIƆIƆCCXXXII.

EXCUDEBAT JOSEPHUS COMINUS.